

Den som avfärdar lågavlönade jobb behöver svara på vad alternativet är

Dagens Nyheter den 17 december 2019

Att det finns nackdelar med enkla jobb till låga löner är självklart. Men att en stor grupp – inte minst invandrare – inte kommer in på arbetsmarknaden får också konsekvenser. Titta bara på gängkriminaliteten.

Är framväxten av jobb med låga löner och låga kvalifikationskrav något att hoppas på när det gäller integrationen av flyktinginvandrare i Sverige? Eller är det snarare något vi bör oroa oss för? I ett intressant inlägg i Dagens Samhälle drev Peter Santesson, statsvetare och opinionschef på Demoskop, tesen att låglönevägen i praktiken aldrig har varit ett genomförbart och realistiskt alternativ i Sverige.

Som stöd anfördes att Sverige trots hög invandring av lågutbildad arbetskraft ändå inte fått kringvandrande skoputsare. "Lusten att konsumera den tjänsten på en svensk gågata förblir kompakt obefintlig", konstaterade Santesson sannolikt helt korrekt. Men kanske säger det mer om vilken typ av skor vi har nuförtiden, och hur ineffektivt det är att putsa skor medan ägaren har dem på sig, än vad det säger om låglönejobb generellt.

Medan Santesson avfärdar skoputsarmodellen uttrycker många andra en oro för att skoputsarjobb – i en vidare bemärkelse – är på framväxt genom den så kallade gigekonomin. Med appar i telefonen kan människor numera exempelvis betala för att få hjälp att montera ihop möbler, hämta mat eller köra bort grovsopor. För att priset ska bli överkomligt krävs billig arbetskraft.

Den digitala lösningen innebär dock oftast att den som betalar inte behöver interagera särskilt mycket med den som utför jobbet. När mjukvaran separerar nyttjandet av tjänsten från utförandet blir det helt enkelt lättare för många att köpa tjänster som bygger på billig arbetskraft. Den som åker elsparkcykel för en tjuga då och då behöver inte fundera på hur fordonen laddas och placeras ut. Det görs när de flesta av oss sover, av den nya tidens skoputsare.

Låglönejobben är alltså redan här. Men hur stor kan gigekonomin bli? Ska vi vara hoppfulla eller oroade? Intressant nog har utvecklingen tagit fart trots att Sveriges reglerade arbetsmarknad och höga skatter inte borde utgöra någon gynnsam mylla för tjänster som dessa. Å andra sidan är den svenska medelklassen både köpstark och teknikbenägen. Dessutom dräller det verkligen inte av jobb med relativt låga kvalifikationskrav i Sverige.

Tekniken kanaliserar alltså ekonomins urkrafter utbud och efterfrågan, och när så sker hamnar lagstiftning och politik ofta på efterkälken. Det är med andra ord begripligt att många nu oroar sig för att jobben inom gigekonomin ska skapa en ny underklass. Vill vi ha en sektor med jobb som ter sig attraktiva främst för den som flytt från krig och fattigdom och sedan tagit sig igenom den svenska asyl- och etableringsprocessen?

Som alltid är det bra att beakta alternativen innan nya fenomen avfärdas för att det finns problematiska aspekter. Sverige är det land inom EU som har lägst andel jobb som kan utföras utan eller med bara låg utbildning. Samtidigt har vi i förhållande till folkmängden under lång tid haft ett högt inflöde av lågutbildade via asylinvandring.

Denna kombination ställer höga krav på den officiella strategin för flyktinginvandrades sysselsättning, som är att nyanlända ska utbildas till den grad att de kan få jobb på den vanliga svenska arbetsmarknaden utan att löner och arbetsvillkor behöver ändras. Det är ingen helgalen idé, men det är helgalet att tro att utbildningsstrategin är tillräcklig – i synnerhet med tanke på att vissa som kommit redan är vuxna och har utbildning motsvarande grundskola eller lägre.

I praktiken går det också ganska knackigt. För flyktinginvandrare med förgymnasial utbildning är förvärvsfrekvensen fortfarande efter 16 år i Sverige under 50 procent (medan den är över 70 procent för invandrare med gymnasium eller mer). Det är dåliga siffror, men problemen tar sig också mer alarmerande uttryck: I EU:s ”Drug market report 2019” nämns svenska kommuner som varnande exempel för att kriminella gäng rekryterar unga till droghandel från nyanlända flyktingfamiljer.

I det fallet kan man tyvärr tala om en mer gynnsam mylla: Brist på enkla jobb, långsam etablering på arbetsmarknaden och hög asylinvandring samverkar med Sveriges säregna hållning till droger, där formella förbud kombineras med ökande acceptans för konsumtion i breda samhällsskikt. Den illegala droghandeln kan således locka med både snabba och rejäla pengar för den som är beredd att ta lite risker.

Där befinner vi oss i dag. Det finns starka skäl att vara orolig för dålig integration, arbetslöshet bland invandrare, droghandel och gängvåld. Framväxten av en sektor där människor trots låg utbildning och begränsade språkkunskaper kan tjäna lagliga pengar på att ladda elcyklar och montera Ikeamöbler behöver i det läget inte vara ett problem. Gigeconomien drivs fram av både ekonomiska och teknologiska faktorer. Sådana trender är svårstoppade, och den kloka väljer därför i stället att försöka påverka dem i önskvärd riktning.

Andreas Bergh